

En modstandskvinde fortæller

Oplevet af: *Gertrud Pedersen*

Den 9. april 1940, da tyskerne besatte Danmark, var jeg 18 år. Jeg var ikke specielt politisk engageret, men følte en knugende afmagt og en indestængt harme, ikke mindst over regeringens passive, underdanige holdning til besættelsesmagten.

Jeg var ansat som elev på et kommunekontor i Randers. Og i min fritid var jeg leder af en lille gruppe grønne pigespejdere. På vore ture mødte vi FDF drenge, som blev ledet af Carl. Han og jeg blev gode venner – senere forlovet og gift i 1943.

Han var sølvsmed, men kom senere ind til politiet. Vi havde samme syn på nazismen, den danske regerings holdning til besættelsesmagten, de danske værnemagere og medløbere. Hidtil havde vores indsats udmøntet sig i uddeling af illegale blade og diskussioner med ligesindede om vore muligheder for at yde modstand.

Men i efteråret 1943 kom Christian Ulrik Hansen og besøgte os. Han var højre hånd hos lederen af modstandsbevægelsen i Jylland, godsejer Flemming Juncker og han var kommet til Randers for at oprette en modstandsgruppe i byen og havde fået vores adresse opgivet.

Nu skete der noget for os. Carl og Ejvind Jacobsen, en af vore venner, der var lærer, oprettede et modtagehold og fik instruktioner i sabotage, jernbanesprængning og i modtagelse af våben, nedkastet af engelske flyvemaskiner til modstandsbevægelsen i det besatte Danmark.

Vi opbyggede jernbaneskiner på vores gulvtæppe og havde kasser med sprængstof og geværer og ammunition stående under vores senge til brug for instruktionsmøder i vores lille lejlighed.

De unge drenge mødte op, og så kom der en instruktør og lærte dem, hvordan de skulle sprænge skinner i luften lige før et tysk troppe-transporttog skulle passere, hvordan de skulle sætte sprængladninger til tysk materiel, og hvordan de skulle bygge en modtagebane op om natten, så de engelske flyvere kunne finde dem og kaste containere med våben og sprængstof præcist, hvor de i forvejen havde fundet et sikkert område - eller så sikkert som det kunne lade sig gøre, så langt fra beboelse og landevej og tyskerne pejludstyr og opholdssted som muligt. Og det var FDF'erne gode til, for de var vant til at færdes i terrænet i Østjylland. Man skulle jo også kunne cykle både ud og hjem - ad biveje, og kunne skjule containere og skaffe muligheder for at få det afhentet og muligheder for et sikkert skjulested til våbnene og sprængstoffet, indtil det skulle anvendes.

Det var ganske unge fyre, men de var optændt af en indre glød og meget ivrige for at komme i gang med at gøre modstand. Det var en stor fordel at kende egnen, og mange af de folk, der boede der. De vidste - for det meste, hvem de kunne regne med ville hjælpe, og hvem der arbejdede for tyskerne, men langt størsteparten af danskerne mente, at det var for farligt - og betakkede sig for at blive indblandet og udsætte sig for risiko for at blive taget af Gestapo, som det tyske hemmelige politi hed. Det var derfor svært at få hjælp også fra ellers gode danskere.

Mit eget job bestod på det tidspunkt mest i at stå vagt, når jernbanen skulle sprænges eller i at være med til at bringe nedkastede våben og sprængstof ind til Randers fra nedkastningspladser i fuldt dagslys. Det skete i travetøj og med rygsæk med godset i på ryggen, så mig var der ingen, der havde mistanke til. Men det var jo begrænset, hvad der kunne transporteres på den måde, så nedkastningsfolkene måtte have kontakt med en vognmand, der turde skjule godset under, hvad han ellers kørte med. Og så skulle de finde folk, der turde stille lagerplads til rådighed, men der var nogle få, utrolig modige folk, der havde både kone og børn og en virksomhed, som de vidste, de satte på spil ved at stille sig til rådighed for modstandsbevægelsen.

Vi vidste jo, at det var farligt, regeringen tordnede mod sabotørerne og opfordrede ligefrem folk til at angive mistænkelige personer til politiet. Og vi vidste, at der fandtes stikkere, der var i ledtog med tyskerne, men vi var næsten mest bange for snakken mand og mand imellem. Arbejde og skole skulle jo passes om dagen, og så var det jo ikke altid nemt for de unge at skjule, at de havde andre jern i ilden. Vi hørte også om, hver gang der var nogen, der blev taget af Gestapo, og om hvad de blev udsat for.

I det daglige passede vi vores arbejde, og vi havde besluttet at spise sammen på pensionat, når det kunne lade sig gøre, for jeg var ofte først færdig kl. 19 på kommunekontoret, - kassen skulle stemme, før jeg kunne cykle hjem, og Carl havde skiftende vagter ved politiet, så vores husførelse var ingen succes i starten. Vi var jo begge vant til, at maden stod på bordet, når man kom hjem fra arbejde, så det var noget af en brat opvågning – også på hjemmefronten, men med tiden lærte vi at indrette os.

Den 29.08.43 gik den danske regering af, og nazisterne overtog magten i Danmark.

Snart havde vi kontakt med mange folk i Randers og omegn. Carl havde kontakt med gode folk i politiledelsen, med bankfolk, en entreprenør, en frugtavler, en trævarefabrikant, unge læger på sygehuset, præster, apotekere, vognmænd, som alle hjalp til på alle planer. Og så alle de helt unge, der saboterede og sprængte jernbaner og modtog nedkastet gods fra englænderne.

Men så gik det galt. Gestapo kom for at arrestere Ejvind Jacobsen. Han var blevet angivet af en mand, der var blevet taget, og efter blot trusler havde fortalt, hvad han vidste, - og endog hvad han troede at vide om folk i Randers. Ejvind havde været med til at sprænge Langåbroen, og næsten hele det hold var blevet taget, - og skudt.

Ejvind sprang ud fra sin altan, men brækkede benet, men han fik held til at flygte, - og gode folk på hans vej hjalp ham i sikkerhed.

Vi havde en dramatisk flugt med ham for at undgå Gestapo. Jeg kørte med ham i Taxa til et lejet sommerhus. Taxachaufføren blev taget, og vi måtte flygte videre.

Her kom Toldstrup ind i billedet og var med til at hjælpe ham til at undslippe til Sverige.

På det tidspunkt var Toldstrup modstandsbevægelsens leder i Nordjylland, indsat af godsejer Flemming Juncker, før han selv flygtede til England. Nu måtte vi gå under jorden, som det hed. Vi forlod vores lejlighed, og så boede vi ellers på lofts værelser og i lysthuse bl.a. i lysthuset ved mit barndomshjem. Min bror installerede ringeapparat nede fra villaen op til lysthuset, så han kunne advare os, hvis gestapo indfandt sig. Han var nu selv med i gruppen og med ude at modtage gods om natten. Senere blev hans fine beskyttelsesrum, der var indgravet i en skrænt, brugt til opbevaring af vigtigt radioudstyr, der skulle anvendes ved en eventuel invasion i Danmark.

Vi fik at vide gennem gode naboer, at der havde været en mistænkelig mand for at spørge efter os, så vi holdt os væk. Vi meldte os syge på vore arbejdspladser, og en overgang opholdt vi os i en sommerlejr, som Toldstrup havde oprettet på Venø, hvor sabotører trænedes i brug af våben og sprængstoffer.

Men så gik det helt galt. Carl var nu leder af modstandsarbejdet i Randers distrikt, og han havde ansvaret for, hvad der skete af sabotager og modtagelse af nedkastede våben og sprængstof. Der havde netop været en nedkastning ved Tange sø nær ved Bjerringbro. Han havde ikke selv været med på denne nedkastning, men var dagen efter taget derud med et hold for at bringe godset i sikkerhed. Modtageholdet havde desværre overset en container, der hang i sin faldskærm i toppen af et træ. Den blev observeret af folk på egnen, og de havde ringet til politiet, som havde adviseret tyskerne. - Det var de betingelser, sabotørerne havde at arbejde under. Tyskerne var på stedet, og Carl blev taget efter først at være undsluppet til Bjerringbro. Det lykkedes nogle af modstandsfolkene at flygte, men sammen med Carl blev chaufføren Laust taget. De fik "tæv af Gestapo" og det kunne Laust ikke klare, og han kunne jo heller ikke bortforklare, at han skulle transportere containere i lastbilen. Han kunne slet ikke klare at se Carl blødende og forslået.

Carl forsøgte at klare frisag, og i hvert fald opdagede Gestapo ikke, at han var byleder i Randers, men troede at han kun var en mindre "fisk", og de fik ham ikke til at opgive et eneste navn, derfor blev ingen taget i den forbindelse. Toldstrup sagde senere til mig "det havde jeg heller ikke frygtet". Efter ophold i vestre fængsel i Århus og hårde afhøringer blev han sendt i Frøslevlejren og senere til Kz-lejre i Tyskland.

Grupperne i Randers mente, at jeg vidste for meget, derfor blev jeg sendt væk fra byen. Gestapo brugte at anvende tortur også mod familiemedlemmer for at få en tilståelse frem.

Så jeg forlod Randers efter at have fået en adresse på lægen i Allingåbro, som var villig til at have mig boende, - men det var jeg nu ikke meget for. Så jeg forsøgte at komme i kontakt med Toldstrup, og jeg vidste, at han ved aftenstid gerne modtog sine kurerer på Århus banegård. Så derfor drev jeg rundt i det område nogle dage i træk, og så lykkedes det, og han antog mig på stående fod. Han satte mig stævne næste dag og tog mig med op i hovedkvarteret i Høegh Guldbergsgade i Århus

Her fik jeg instruktion i, hvordan jeg skulle takle Gestapo, hvis de indfandt sig i hovedkvarteret. Arkivet, som bestod af en harmonikamappe, skulle antændes med en brandbombe, og så skulle man ellers anvende håndgranaten og pistolen for skaffe sig mulighed for flugt. Der sad et par piger, som jeg kendte fra Randers, - og jeg tænkte, at når de kan klare det, så kan jeg også, - men jeg må indrømme, at jeg ønskede, at det måtte vare en rum tid, før Gestapo evt. indfandt sig.

Men nu var jeg tilknyttet Toldstrups hovedkvarter, - og det var toppen. Her mødte jeg mange spændende og ivrige folk, både faldskærmsfolk og telegrafister, der var uddannet i England og også folk fra ledelsen i København, og også efterhånden alle lederne af distrikterne rundt i Nordjylland, og de var alle optændt af den hellige glød, - at spænde ben for tyskerne, - koste hvad det ville.

Jeg fik et værelse hos en gammel dame oppe under taget på Sct. Pouls kirkeplads, og så blev jeg ellers sendt ud på kurertjeneste.

I sept. 44 blev det danske politi opløst, og mange politifolk blev arresteret, derved mistede vi medarbejdere. Vi mistede også hurtigt folk, der havde tilknytning til hovedkvarteret. Engelske faldskærmsfolk, der havde lært alt om security i England, var ikke altid så forsigtige, som det krævedes, - man skulle helst falde sammen med tapetet, eller i det mindste med den almindelige befolkning i sin gøren og laden, og det var ikke altid let, når man kom en mørk nat i faldskærm fra et frit land, hvor man nok var blevet bombet, men ikke var vant til at færdes midt mellem fjenden til daglig.

Tyskerne blev mere og mere desperate. Jeg kan huske, at jeg på en af mine kurerture sad i kupé med en tysk officer. Vi kom i snak, og han fortalte, at Hitlers nye, hemmelige våben, som var "lige på trapperne", ville vende

krigslykken, så tyskerne ville vinde, - og han troede oveni købet på det, og jeg lod jo, som om jeg mente, at det var realistisk set. - Men jeg sad jo bare der, - og vidste bedre, men helt sikre kunne vi jo ikke være.

Men nu tilbage til hovedkvarteret.

Liss Errboe, Kirsten Kretschmar, Annie Mouritzen og jeg fik mange kurérjob, idet alle meddelelser til lederne af distrikterne blev sendt med kurer - uden noget skriftligt, der kunne afsløre os. Vi havde navne og adresser og telefonnumre på nedkastningscheferne i hovedet.

Jylland var, efterhånden som modstanden voksede, blevet delt op i distrikter, og i hvert distrikt sad en leder, der havde vist sig egnet. Det var ofte en lidt ældre sabotør, der havde måttet flygte fra sin hjemegn, og nu byggede sådanne folk grupper op i alle dele af Jylland.

Til hovedkvarteret var der tilknyttet telegrafister, "Moses" (Poul Otto Nielsen) og "Cain" (Ole Bergh). De var oplært i hhv. søværnet og luftvåbnet. Gennem dem havde vi daglig kontakt med SOE (Special Operations Executive) i London. Det var en britisk militærorganisation, der havde til formål at yde bistand til modstandsbevægelserne i de af tyskerne besatte lande. Og gennem den organisation foregik al kommunikation og støtte i form af oplæring af faldskærmsfolk, forsyning med våben og sprængstoffer, bombning af Gestapohovedkvartererne i Århus og København.

RAF, (Royal Air Force) havde en speciel afdeling, hvis opgave det var at flyve til de besatte lande i nattens mulm og mørke og nedkaste trænedede spioner, sabotører, telegrafister og instruktører, og desuden at udføre bombninger af mål, som undergrundsbevægelserne havde udpeget. Her i Danmark var det af stor betydning at få bombet Gestapos hovedkvarter på Århus Universitet, for derved blev en masse bevismateriale mod modstandsbevægelsen ødelagt, og samtidig blev mange af de forhadte Gestapofolk og deres danske medløbere og stikkere dræbt.

Vores opgave i hovedkvarteret var bl.a. at ciffrere og deciffrere telegrammer til og fra England, og at holde kontakt med telegrafisterne flere gange om dagen. Telegrammerne blev sendt i kode, for at tyskerne ikke skulle finde ud af, hvad det drejede sig om, - og de fandt aldrig ud af det. Telegrammerne drejede sig først og fremmest om, hvor der var egnede nedkastningspladser, og det foregik på den måde, at vi arbejdede ud fra samme generalstabskort her og i England. Ved hjælp af angivelse af længde- og breddegrad og afstand fra bogstaver i stednavne kunne vi fortælle englænderne præcist, hvor de skulle kaste godset. De fortalte os så, at vi skulle lytte efter f.eks. "Hilsen til Maren" i slutningen af BBC's udsendelse til Danmark, og det betød, at de ville komme i nat f. eks. på pladsen 2 km. øst for "v" i Rold Skov på 56 grader nord og 5,5 grader vest. I forvejen havde vi adviseret lederen af distriktet om navn på pladsen, så modtageholdet var på pletten, når maskinen kom. Englænderne skulle også i forvejen godkende stedet, for der måtte ikke være tyske pejlestationer eller flyvepladser eller tyske forlægninger på deres vej til stedet. Vi havde derfor en livlig telegramudveksling hver dag, - og alt skulle foregå i kode.

Telegrafisterne måtte skifte sendested hele tiden for at undgå, at tyskerne afslørede dem ved hjælp af deres pejleapparater. De havde vagtposter både i vinduerne i lejligheden, hvorfra de sendte og på de nærmeste gadehjørner. Disse vagter havde øjenkontakt med hinanden og aftalte tegn indbyrdes, så de kunne advare, hvis der var pejlevogne på vej.

Men alligevel gik det galt lige før krigens afslutning, da tyskerne havde pejlet sig ind så hurtigt, at holdet i lejligheden på Østerbro i Aalborg ikke nåede at flygte. Telegrafisten, "Cain" stak en cigaret i munden og slentrede ned gennem gestapoholdet uden at blive antastet. Men vagten, Carl, der var en ung student fra Hornslet, tog morsesenderen og løb op på loftet med den. Han nåede at skyde 2 gestapofolk, før de smed en håndgranat ind til ham. Da var der sorg i Toldstrups hovedkvarter, for vi holdt alle meget af Carl, der havde givet udtryk for, at det var for simpel en opgave bare at være vagt for en telegrafist.

Telegrafisterne kunne en juleleg med at sætte en sikkerhedsnål ind i el-måleren, så deres forbrug af strøm ikke blev registreret, - elektricitet var rationeret, så familierne kunne ikke afse strømration af deres knappe tilmåling, som gik til enkelte 15-lys pærer.

I de nedkastede containere fra England havde SOE sendt fortløbende kodenøgler, som bestod af tilfældige bogstavgrupper. I forvejen havde vi fået et "lømmetørklæde", som vi brugte til ciffring og deciffring. Ved hjælp heraf kunne vi sende og modtage telegrammer til og fra England, uden at tyskerne kunne afsløre, hvad der blev sendt. For ganske vist havde de snuppet et "lømmetørklæde", men de havde ikke kodenøglerne, så de fik aldrig knækket koden.

Efterhånden blev vi ret kvikke til at omsætte både ud- og indgåede telegrammer i kode, da Kirsten og jeg næsten kunne lømmetørklædet udenad.

Vi skulle også holde kontakt med Toldstrups kontaktadresser. Distriktslederne skulle kunne komme i kontakt med ham i løbet af få timer, hvis der var noget, der var gået galt, så de havde et tlf.nr. eller en kontaktperson i nærheden af det sted, hvor vi opholdt os. Ofte blev et distrikt trevlet op, hvis en central person blev taget, og han under hårdt pres og tortur havde afsløret våbenlagre og måske medlemmer af grupperne.

Og så skulle vi oprette postadresser, for efter at Liss blev taget af Gestapo, og Annie blev sendt til Sverige, fordi hun var for kendt af Gestapo, var der kun Kirsten og jeg tilbage, og så var vi nødt til at benytte postvæsenet i større udstrækning.

Vi måtte tit flytte til en anden by, fordi der blev for usikkert på stedet både for os og ikke mindst for telegrafisterne. Så skulle vi finde folk, der turde lægge lokaler til hovedkvarter og folk, der turde have os boende og folk, der turde lade telegrafisterne sende fra deres ejendom.

Distriktslederne, som kendte folk på stedet, hjalp os både med indkvartering og med post- og kontaktadresser. Ofte brugte vi poste restante adresser og hentede selv posten hver dag på posthuset. Vigtige meddelelser til distriktslederne blev også skrevet i kode, så oplysningen om vores adresse i Hadsund, som vi havde sendt rundt som : Konsulent Åge Lund, poste restante. Hadsund. - Den endte på breve til os som : Konsul E.N. Tågelund. Det skabte nogen forvirring på posthuset, så man måtte sno sig, for at få brevene udlevet.

Vi benyttede en tid korrespondanceklubben "AMOR", og det var en god kamuflering. Somme tider lejede vi et loftsværelse og satte et firmanavn på døren. Somme tider havde vi en ansat på postkontoret, der kendte vores dækadresse, og som gemte brevene til os.

Da en modstandsmand, der tidligere havde været distriktsleder, og som kendte mange af vore folk rundt omkring, blev taget, måtte vi rundt til alle vore kontakter og bede dem om at gå under jorden straks. Men da der tilsyneladende ikke skete noget i løbet af de næste 2 uger, vendte de tilbage til deres bopæl og arbejde - og så kom Gestapo, og de blev taget hver og én. Fangen blev frygtelig tortureret og skudt til sidst, da de ikke kunne få mere ud af ham.

Ledelsen af modstandsbevægelsen i Danmark sad i København, - og det blev efterhånden til Frihedsrådet. De havde indsat en gammel officer som leder i Jylland. Han havde Toldstrup mange kontroverser med. Han sad nedgravet et sted i Jylland og lavede ikke meget andet end at vente på en evt. invasion, og i mellemtiden skulle alle helt holde sig i ro. Han var ikke Toldstrups kop te, - mildest talt. Så vi brugte megen tid på at rejse frem og tilbage til hhv. København og Århus for at kontakte "de gamle, sløve padder", og på at sende klagetelegrammer til England, hvor Flemming Juncker sad og støttede Toldstrup efter bedste evne. Men englænderne var selvfølgelig ikke interesseret i for megen uenighed i modstandsbevægelserne i de besatte lande, men vi fik gennem telegrammerne tydeligt indtryk af, at deres sympati og støtte gjaldt Toldstrup.

Det var ofte vanskeligt at komme i kontakt med ledelsen i København. Der gik kun et tog morgen og aften til København, og tyskerne gennemsøgte ofte togene, men vi piger så jo så uskyldige ud, at vi aldrig blev antastet. Tit strandede vi på Fredericia banegård og måtte tilbringe natten ude i en jernbanevogn på et fjernt spor. Al civil trafik måtte vige for tyskernes transporter af soldater, kampvogne og forsyninger til deres tropper i Norge. Og så blev banen ofte sprængt i luften af sabotører, og Storebæltsfærgen blev stoppet, og passagererne blev undersøgt. Det var en god ide at give sig i snak med en familie med børn, - så hørte man til der og blev vinket hurtigt igennem. Hvis jeg kom til København en sen aften, var det ikke tilrådeligt at færdes alene i de mørklagte gader. Jeg tog så en hestedrosche, - der kørte ingen taxa- eller privatbiler, benzin var udelukkende til tyskere og til læger og ambulancer.

De få biler, der kørte, anvendte generatorbrænde i en beholder med ild under bag på bilen. Sådan en kørte vi i hovedkvarteret, men vi havde benzin fra tyveri fra tyskerne.

Engang da vi gik i stå op ad en bakke, kom der en flok tyske soldater og skubbede bagpå, og da svedte vi ellers, for generatoren var jo kold, - men det sagde dem heldigvis ikke noget om, at der var noget, som ikke stemte.

Sommetider boede jeg hos min tante på Vesterbro. Jeg har også boet hos "Blochs" mor, bispinde Ammundsen i Ribegade på Østerbro. "Bloch" (Ejnar Ammundsen) hørte til i hovedkvarteret, og han var en af vore kontakter fra Randerstiden, da han var læge på sygehuset sammen med Mogens Langballe, som var blevet byleder i Randers, og som senere også blev tilknyttet vores hovedkvarter.

Vi havde kontaktadresser og telefonnumre i hovedet, og ofte skulle vi have svar med hjem, så vi måtte vente i København i flere dage. Og så skulle vi jo også bruge penge. Der var jo ingen, der fik løn, men vi skulle jo leve, og også støtte familier, hvis far havde måttet gå under jorden. Gæve folk, der havde midlerne, støttede os økonomisk.

Nedkastede faldskærmsmænd skulle ledsages til ledelsen i København. Vi havde haft dårlige erfaringer med, at de blev taget og opgav navne og adresser. Så var det mere sikkert, at de bare sad i kupé med en af os, der havde de nødvendige oplysninger, og som var vant til at færdes uden at blive lagt mærke til.

Ofte måtte vi flytte hovedkvarter og bopæl i huj og hast. Hvis en mand, som kendte til vores opholdssteder var blevet taget, rykkede vi ud straks. Vi havde alle sammen fået en ordre gående ud på, at hvis vi blev taget, skulle vi så vidt muligt holde tæt i et døgn, så alle, som vi have haft kontakt med, kunne nå at komme væk. Hvis man blev for hårdt presset eller tortureret, kunne man starte med at angive folk, som vi i forvejen vidste, var rejst til Sverige eller var gået under jorden.

Kirsten og jeg var meget bange for at falde i Gestapos klør, uden at Toldstrup vidste det. Opdagede Gestapo, at vi kom fra hovedkvarteret, ville de straks sætte "tommelskruerne på os". Der var efterhånden blevet taget så mange af Toldstrups folk, at Gestapo vidste alt om ham, - næsten. Og han var den mest eftersøgte person i Jylland.

Vi fik en giftpille sat fast på indersiden af låret med hæfteplaster, og det gav en slags tryghedsfølelse, - for hellere sluge den end at blive taget levende. Vi vidste jo godt, hvad Gestapo og deres lede danske stikkere og håndlangere gjorde mod unge piger.

For ikke at være kompromitterede ved en evt. anholdelse bar vi aldrig vågen, når vi rejste, undtagen når vi flyttede hele hovedkvarteret.

Liss blev taget, fordi en tilfangetagen faldskærmsmand havde afsløret et kontaktsted i Århus, hvor Liss blev omringet, da hun mødte op for at mødes med "den gamles" folk. Hun bed fra sig, men hun slap igennem forhøret ved at påstå, at hendes elsker havde sendt hende til Århus med et brev, men han var jo ikke at finde på den gamle, tomme bopæl, som hun opgav. Hun kom i Kolding arrest og senere i Frøslevlejren, - hvor hun mødte Peter Richardt, der var blevet taget i København. - Og siden har de levet lykkeligt sammen i Nissehuset i Hørbylunde.

Annie var også kendt af Gestapo, - hun var en, man lagde mærke til, og flere tilfangetagne sabotører havde fortalt om hende til Gestapo, så hun var en sikkerhedsrisiko og blev sendt til Sverige. En stille, grå mus som jeg kunne nemmere falde i med tapetet.

"Nybo", (Arne Elstrøm) stod for transporterne fra Strandby og Sæby og Frederikshavn og Ålborg og Grenå til Sverige. Han havde et net af fiskeskippere, der var villige til at sejle eftersøgte folk over i nattens mulm og mørke. Så lå de nede i lasten under alle sildekasserne, og det gik godt de fleste gange. Jøderne blev hovedsagelig sendt over Øresund, men engelske flyvere, der var sluppet heldigt fra at blive skudt ned over Danmark, og som det var lykkedes for at komme i kontakt med os, kom også den vej tilbage til England via Sverige, - og blev sat til at flyve straks efter.

På et tidspunkt sidst på året 1944 læste jeg i et illegalt blad, at Carl var hentet hjem til Vestre fængsel fra koncentrationslejr i Tyskland. Han var blevet sendt til Frøslevlejren i september, og da det danske politi blev taget af tyskerne den 19. september, blev han sammen med alle de andre politifolk sendt til Neuengamme og derfra til Buchenwald. Han har senere fortalt, at han i starten var glad for at blive et medlem af politistyrken, for så regnede Gestapo ham ikke for andet end en "lille fisk". Da den tidligere nævnte distriktsleder, der havde været med ved Tange sø, blev taget og begyndte at fortælle, - også om Carls rolle som byleder i Randers, satte Gestapo alt ind på at få ham tilbage fra Tyskland. Heldigvis havde de ikke tjek på, hvor hver enkelt opholdt sig, så det lykkedes dem ikke at finde ham, hvor han sad og sultede og lavede finmekanik til deres forbandede våben på en fabrik langt nede i Tyskland.

Vi brugte mange krumspring for at etablere sikre hovedkvarterer. På et tidspunkt lejede vi en villa i Hasseris ved Aalborg. Toldstrup og jeg udgav os for et pænt ægtepar, der underskrev en reglementeret lejekontrakt, og så havde vi alle et helt hus at bo og arbejde i, i hvert fald i en måned.

Men så gik det galt igen. Gestapo havde sporet os, efter at have taget en mand, der kendte adressen. Vi nåede at flygte i tide, men Gestapo blev så rasende, at de sprængte villaen i luften.

På et tidspunkt boede vi hos dr. Warberg i Vejgaard ved Aalborg, han havde også huset likvideringsfolk. Også der blev vi sporet - heldigvis var vi og Warbergfamilien over alle bjerge, men også Thorkild og Else Warbergs villa blev sprængt i luften, og de var hjemløse med deres tre små børn.

Det var farligt at have os boende. Værterne blev arresteret og gennemgik hårdt forhør, men Toldstrup trøstede dem altid på forhånd med, at de nok ikke blev skudt, men endte i Frøslevlejren - og der havde man det relativt godt.

Det gjaldt hele tiden om at være foran Gestapo, vide hvem der blev taget, vide hvad de vidste, og hvad de kunne afsløre. Og også fornemme når almindelige mennesker, der boede omkring os, begyndte at blive for nysgerrige, - så flyttede vi. Folkesnakken var næsten vores værste fjende.

Aalborg blev på et tidspunkt for farlig, også for telegrafisterne. "Bloch" og "Bent" (faldskærmsmand og officer Fritz Vang) og Kirsten og jeg, der sammen med Toldstrup udgjorde staben på det tidspunkt, måtte så flytte rundt, til Grenå, senere Hobro, så tilbage til Aalborg, så til Salling og Hadsund for ved krigens slutning at ende i Aalborg.

Aalborg var en god by, der var mange folk, der støttede os, og uden dem kunne vi ikke overleve. Der var også gode folk i mindre byer, men folk på egnen snakkede, når der indfandt sig en flok fremmede, der ikke opførte sig som almindelige mennesker.

Telegrafisterne skulle have sendesteder, og vi skulle alle have logi og mulighed for kontakt- og postadresser.

Og der gik sjældent ret lang tid, før Gestapos pejlevogne begyndte at køre rundt på egnen, og Gestapo indlogerede sig på hotellet, og så forsvandt vi alle igen, hver gang lige før, det var for sent.

Når vi havde hovedkvarter i mindre byer som f.eks. Hadsund, hvor plantageejer Engberg og hans kone havde overladt førstesalen på Mariehøj til os, så måtte telegrafisterne have sendesteder spredt rundt på egnen, hvor de kunne finde folk, der turde lægge hus til.

Så måtte Kirsten og jeg cykle mange kilometer 2 gange om dagen for at udveksle telegrammer på kontaktsteder, for vi måtte ikke kende hinandens adresse,

Telegrafisterne kendte ikke hovedkvarterets beliggenhed, og vi kendte ikke sendestederne. Des mindre kunne vi afsløre, hvis nogen af os blev taget.

I Grenå boede Kirsten og jeg hos provstinde Hein. Provsten, der var bror til Piet Hein, sad i tysk fangenskab. Vi fik et værelse oppe under taget i provstegården. Der var is på vandet i vaskefadet og rim på væggene om morgenen.

I Hobro havde vi hovedkvarter hos moster og søster, der boede i baghuset til Kibsgaards boghandel på Algade. Det var et herligt par ældre damer – nok i 40erne. De var i familie med slagteren i Hobro, så vi fik god mad. Ad små smøger i Hobro kunne man komme bagind til baghuset, så det gik godt længe. Men så blev en mand arresteret, som kendte adressen, og moster og søster måtte gå under jorden, og vi flyttede tilbage til Aalborg.

Julen 1944 fejrede vi, d.v.s. Toldstrup, hans kone, Aase og deres to ældste børn i 4-5 års alderen, søster Ragna og jeg hos dyrlægens i Aidt. Dyrlæge Helge Rasmussen var bror til Søster Ragna, som var diakonisse i Aalborg, og som hjalp os på mange måder.

En af de eftersøgte modstandsfolk gik frejdigt rundt i Aalborg i diakonisseuniform med lang, sort kjole og hvid kyse på hovedet, han så ”øm” ud.

”Nybo”, der var leder af Sverigesoverfarten, skjulte sig i en Frelsens Hær uniform.

Toldstrup optrådte bl.a. i uniform fra civilforsvaret og altid som ”Ober”- et eller andet, for så sagde de tyske soldater uvægerligt ”Jawohl” og slog hælene sammen. Og ”Bloch” lod sig røntgenbehandle på issen, så han blev pilskaldet, og så optrådte han med blød hat og stok og briller og gammelmandsfrakke. Han ledede på det tidspunkt al fordeling af våben og sprængstof i Nordjylland, og han havde som følge heraf ikke altid hovedkvarterets adresse.

En dag, da jeg kom cyklende på Vesterbro i Aalborg, kom der en lille, gammel, krumbøjet, skaldet mand løbende bagefter mig, svingende med stokken og råbende mit navn. Vi fik kontakt, men man faldt jo somme tider ud af rollen som 80-årig, når man kun var 29.

Kirsten og jeg måtte også skifte stil. Der var blevet arresteret en del, som kendte os som et par almindelige piger i cottoncoats syet af kasserede lagner og med et tørklæde bundet om hovedet. Vi blev udstyret med damefrakke og damehat og høje hæle, og så så vi ellers sofistikerede ud og kunne svanse ind hvor som helst. Vi blev sendt på banegårdene for at ledsage vore folk. Gestapo holdt altid vagt på banegårdene, men de lagde ikke mærke til manden, når han havde en smart pige under armen.

Og vi hentede poste restante posten på posthusene, der også var overvåget af tyskerne.

En dag var det nær gået galt for Kirsten. Vi havde en kontaktdame på posthuset i Aalborg. Hun gemte vore breve under disken og stak os dem diskret. Gestapo stod vagt både inde og udenfor, og Kirsten fik bl.a. udleveret en meget stor, tyk kuvert, som hun heldigvis hurtigt stoppede ned i sin mappe. Da hun kom velbeholden hjem til hovedkvarteret, viste den sig at indeholde et bundt tyske aviser. På den måde havde tyskerne jo håbet at arrestere en person med kuverten i hånden, og så ville hun være kommet i hårdt forhør straks. De havde arresteret en mand, der havde post liggende til vores adresse i Aalborg, og så havde de jo en oplagt chance for at fange Toldstrup og afsløre hovedkvarteret, men heldigvis lykkedes det ikke for dem. Vor Herre holdt mange gange sin hånd over os.

Dyrlægefamilien i Aidt holdt en hyggelig jul for os på trods af rationering og mangel på næsten alt. Jeg fik lov at komme med ud til en kalvefødsel ind imellem telegramciffrering og ture rundt til telegrafisternes kontakter.

Julenat kl. 12 stod jeg ude og så op mod Nordstjernen, det havde jeg skrevet og foreslået Carl at vi skulle gøre samtidig og på den måde nå hinanden tankemæssigt. Men han fik aldrig meddelelsen, for han var netop blevet transporteret bort fra Kz-lejren Neuengamme og til en krigsfangelejr, hvor han sultede og frøs, og hvor Røde Kors endnu ikke havde fundet frem til dem med de livreddende pakker.

Vinteren 1944/45 var meget streng med hård frost og masser af sne.

De tyske soldateruniformer var meget tynde og ikke meget bevendt i kulden, og soldaterne var efterhånden mest helt unge drenge eller nogle gamle knarke. For os tydede det på, at enden på krigen ikke var så fjern.

Men Gestapo var lige ivrige efter at fange sabotørerne, og de blev mere og mere desperate, efterhånden som selv de måtte se i øjnene, at slaget var tabt for dem.

De var nemme at kende på deres tyskerklippede nakke, deres bløde hat med nedadbøjet skygge i nakken og deres sorte læderfrakke.

Men stikkere og danske håndlangere kunne man ikke umiddelbart kende. De fleste af dem var dog efterhånden kendt i de byer, hvor de opererede, og modstandsbevægelsen havde oprettet et likvideringskorps af nogle trænede og erfarne folk, og de fik ram på mange af dem, og resten var så skræmt, at de ikke turde færdes uden tysk beskyttelse.

Efter krigen tog nogle af likvideringsfolkene deres eget liv. De kunne ikke leve med at være blevet kaldt mordere af skvattede, danske samarbejdspolitikere, der hele krigen igennem bare havde hyttet deres eget skind og efter krigen tog magten igen.

En af Toldstrups unge drenge, Henning Røge, forsøgte på eget initiativ at skyde en stikker på Limfjordsbroen i Aalborg. Røge var på cykel og hægtede sig fast i en lastbil over broen med sin pistol i lommen. Røge var utrænnet og ramte ved siden af, og stikkeren skød ham. Han var lige blevet student fra Randers Statsskole sammen med Annie og Kirsten – og han var enebarn.

I januar 45 havde Toldstrup hovedkvarter i Jens Bangs Stenhus i Aalborg, og Kirsten og jeg havde et lille værelse helt oppe under taget. Der var spærretid, og ingen måtte gå ud om aftenen, men apoteker Strøjberg, som ejede stenhuset, behandlede os fint.

Når vi ellers færdedes om aftenen, havde vi en stav i ærmet, for ingen kunne vide sig trygge, særlig ikke unge piger. Den gav en slags tryghedsfølelse om ikke andet.

På et tidspunkt, mens vi havde hovedkvarter i Grenå, og telegrafisterne endnu opererede fra Aalborg, skulle der sendes et ”urgent-telegram” til England, og ”Bent” og jeg, der kendte telegrafisternes kontaktadresse, blev sendt af sted i Grenå-lægens bil. Der gik ikke tog. Lægen var den eneste på stedet, der havde benzin, så jeg skulle køres til Randers og med tog derfra.

Vi stjal bilen – efter aftale med lægen, og så kørte vi midtvejs lige ind i en tysk transport af en stor flok danske heste, som tyskerne var på vej til Tyskland med.

”Hold dig fast” sagde ”Bent”, og så slukkede han lygterne og satte foden på speederen, og så borede vi os vej gennem heste- og soldaterflokkene. Nogle blev hængende på køleren men faldt af efterhånden, og vi var væk, inden de nåede at trække pistolerne.

Ja, han havde skam lært noget på faldskærmsskolen i England. Men vi havde jo ikke kunnet komme med en plausibel forklaring på, hvorfor vi kørte rundt i lægens stjalne bil med vore falske legitimationskort, som ikke holdt ved en nærmere efterforskning.

I Randers var der spærretid, og der gik ingen tog, så vi sad i en kold ventesal i ”Strømmens stationsbygning” til det blev morgen. ”Bent” turde ikke køre tilbage til Grenå, for bilen var jo eftersøgt. Og Toldstrup gik op og ned ad gaden i Grenå, han troede, vi var ”taget”, som det hed, når man var faldet i Gestapos kløer. Og så ville det være sikrest for ham at skjule sig et sted ude i mørket. Men det endte godt, selvom telegrammet først kom af sted dagen efter.

Der blev ofte skudt allierede flyvemaskiner ned over Danmark eller ud for kysterne.

Det skete enten når de var på bombetogt mod de store, tyske byer, eller når de var på vej med containere til danske nedkastningspladser. Oftest blev hele besætningen dræbt, men det skete også, at nogle blev reddet, og så blev de enten taget af tyskerne, eller de var heldige at komme i kontakt med modstandsbevægelsen.

I oktober 44 blev der skudt en maskine ned i nærheden af Lemvig. De fleste besætningsmedlemmer, deriblandt piloten blev dræbt, men flymekanikeren, Leslie Flower overlevede, men med frygteligt forbrændte hænder, fordi han havde måttet svinge sig fri af maskinen ved at tage fat i en gloende jernstang. Han var heldig, da han søgte ind hos en god og modig dansk gårdmandsfamilie, som skaffede læge til ham og gemte ham under halmen i laden. Tyskerne var hurtigt på stedet og gennemsøgte hele området, for de vidste, at der måtte være sluppet et par stykker væk. Leslie var heldig, han blev ikke fundet. Gennem en læge på sygehuset i Lemvig kom han videre til Århus, hvortil jeg blev sendt fra Aalborg for at ledsage ham på hans vej videre mod Sverige. Jeg havde legitimationskort som sygeplejerske og forsynede ham med et, der lød på en døvstum børstenbinder.

Og så sad jeg nede i kælderen under Århus rådhus, hvor han var indlogeret hos rådhusforvalteren, og instruerede ham i, hvordan han havde at forholde sig, når vi næste dag skulle rejse sammen i toget nordpå.

Gestapo holdt vagt ved togene, så han skulle holde sig bag mig og hellere lade sig fange end forårsage, at jeg blev taget. Den instruks havde jeg fået af Toldstrup, ”han vil bare ende i krigsfangelejr i Tyskland – men du vil blive skudt, efter først at være blevet pint til at angive alle os andre”. Det var kontante ordrer, som man havde at rette sig efter.

Flower var meget nervøs, og det var vanskeligt at få ham til at være nogenlunde afslappet og at skjule hans indbundne hænder under en stor frakke. Ved at vælge en kupe med mødre med småbørn og gemme os bag hver sin avis slap vi heldigt til Aalborg, hvorfra han blev transporteret videre til Grenå og med fiskerbåd derfra til Gøteborg og videre tilbage til England. Her blev han så hurtigt, som hans sårede hænder tillod, sat til at være med til at flyve franske partisaner, der var uddannet i England, til Frankrig og sende dem ned i faldskærm over et bælgmørkt, besat Frankrig. Han fortalte mig, da vi mødtes igen i 1980-erne, at pigerne altid sprang, men de måtte ofte tage mændene med tilbage til England – de turde ikke springe!

Det var hyggeligt at få kontakt med ham igen mange år efter, da han besøgte os sammen med sin kone og datter og fortalte om sit liv efter krigen som flyingeniør og testpilot for Caledonian Airways. Han var inviteret med til mindstensafsløringen i Rebild bakker i maj 1990. Og han var også inviteret hertil i 1995, da man fejrede 50-års

dagen for befrielsen, og da blev nogle af de overlevende og relativt rørige allierede veteraner fejret på behørig vis. Nu er han død, men vi nåede da at få kontakt med hinanden på vores gamle dage.

I marts 45 fik vi gennem kontakter til modstandsbevægelsen i Sønderjylland at vide, at de havde en russisk officer, som var flygtet fra fangenskab i Tyskland sammen med tre kammerater. Han var den eneste overlevende efter at have ligget i en grøft og været vidne til, at hans kammerater var blevet slået ihjel af tyskerne.

Jeg blev sendt til Århus for at hente ham op til Strandby nord for Sæby, hvorfra han skulle med fiskerbåd til Sverige. Han var da indlogeret hos Kirsten Auken og hendes mand i Århus, - et kendt lægeægteskab og forældre til Svend og Margrethe Auken.

Russeren var nervenedbrudt, og på turen til Aalborg i "Rosalie", vores gamle, tilsyneladende generatordrevne Ford med Tage, vores gode chauffør ved rattet, måtte vi gøre holdt og gå en tur i Rold skov for at berolige ham.

I Aalborg gik jeg med ham under armen ud til Østerbro, hvor jeg kendte en god familie. Han var så bange for tyskerne, at han trak mig over på det modsatte fortov, hver gang vi så en grøn uniform, og det gjorde vi hele vejen. Desuden var han typisk russer, selvom man havde forsynet ham med dansk tøj. Han havde høje kindben, og så var han ubarberet og havde et jaget udtryk i øjnene. Men han mente åbenbart, at jeg kunne frelse ham fra alt ondt, for han hviskede "danish gentleman" til mig, mens vi zik-zakkede ned gennem Aalborgs befærdede midtby. Familien tog vel imod ham, og jeg strøg af sted for at kontakte Toldstrup og arrangere den russiske officers videre transport og få ham flyttet til et sikrere skjulested.

Han var så nervenedbrudt, at han havde skræmt familien fra vid og sans, og i det nye opholdssted satte han sig til flyglet og spillede helt guddommeligt, hvorefter han smed sig på gulvet og "skød med maskingevær". Han kaldte mig "kleine Schwester", det var næsten det eneste, han kunne sige på tysk. Og jeg måtte holde ham i hånden, da han senere blev transporteret op til Strandby i "Rosalie". Han kom velbeholden til Gøteborg og blev indlagt på sindssygehospital, men ham hørte vi aldrig fra siden.

På et tidspunkt i det tidlige forår 45 havde vi rykket hovedkvarteret på til "Kjeldgaard" i Salling. Vi havde en god forbundsfælle i lægen i Selde. Dr. Rask havde skaffet os husly hos godsejeren, der hed Jacobsen, og han sad og rullede cigarer i riddersalen.

Cigarbladene var hjemmedyrkede og hang til tørre under lofterne. Toldstrup og Kirsten og jeg boede hos dem en tid, og det var en helt speciel oplevelse, men det var vanskeligt at operere derfra, for telegrafisterne havde vanskeligt ved at finde sendesteder i den meget radikale egn med meget spredt bebyggelse, hvor det var nemt at pejle dem.

En morgen meget tidligt kom en af dr. Rasks drenge cyklende ned til "Kjeldgaard" og fortalte, at Gestapo var i lægeboligen i Selde, men at hans far var sluppet væk i tide.

Vi kunne forvente, at de ville komme til "Kjeldgaard", så vi pakkede vores "kontor" sammen i et par kufferter, og så sneg vi tre os ad markveje og stier til Sundsøre, hvorfra vi kom med færgen over til Hvalpsund, og derfra kom vi tilbage til Aalborg.

De to Rask-brødre, der var 12-14 år advarede alle deres fars kontakter i Salling, så det blev en mager dag for Gestapo, men en heldig for os endnu engang.

I marts 45 indkaldtes alle distriktslederne til "konvent" i Ranum præstegård i nærheden af Løgstør. Toldstrup ville have et møde med "sine folk" for at høre deres mening om "den gamles" måde at føre modstandskamp på. Han hørte til de gamle officerer, og han gravede sig dybt ned under jorden og sad bare der og ventede på, at englænderne skulle komme og befri os, og det anbefalede han også alle andre at gøre.

Toldstrup rasede over at skulle rette sig efter ham, men det havde han fået besked på af den øverste militære ledelse. Men alle de jyske ledere bakkede Toldstrup op, og han fik også støtte fra London, og så fortsatte han modstandskampen på sin dynamiske og dristige facon, og han blev da også efter krigen hædret som "second to none" af englænderne.

Selve arrangementet af et hemmeligt møde mellem omkring 30 eftersøgte topfolk var af sikkerhedsmæssige grunde vel forberedt. Bevæbnede vagter havde skjult besat hele området. Deltagerne kom gående, cyklende, med rutebil eller tog, og alle var bevæbnede. Hvis tyskerne havde fundet ud af, hvad der foregik, var der blevet kamp. Kirsten og jeg havde hver en håndgranat stående på vores natbord, og vi havde brugt den, hvis vi var blevet omringet af tyskerne, men gud ske lov gik det godt. Men præstefamilien var nervøs, og det var ikke så mærkeligt.

Krigen lakkede nu mod slutningen, men tyskerne blev mere og mere desperate, jo mere de følte sig klemt op mod en mur. Og Hitler tordnede stadig – også i den danske radio om den sidste nye tyske opfindelse af V-2 bomber, der ville vende krigslykken.

Men på det tidspunkt var Tyskland bombet sønder og sammen. Vi ventede alle sammen på at erfare, om der ville blive kamp i Danmark, og der blev truffet foranstaltninger med London om, hvordan modstandsbevægelsen skulle forberede invasion og hjælpe allierede styrker. Så der var en livlig telegramudveksling til og fra London.

Faldskærmsfolkene "Svend" (Verner Kofoed) og "Bent", som var tilknyttet hovedkvarteret, og som var uddannede officerer, blev sendt rundt i Jylland for at opbygge våbendepoter. Og vi havde travlt i hovedkvarteret med at kode telegrammer og også med at finde sikre skjulesteder til os alle.

Det blev mere og mere utrygt at færdes i Aalborg for os, fordi vi vidste, at Gestapo havde nøje signalement af os. Der var efterhånden fanget så mange, som kendte os, og som var blevet tvunget til at røbe, hvad de vidste, Gestapo havde deres metoder. Efter krigen blev alle deres torturinstrumenter lagt frem og fotograferet.

Antallet af nedkastninger blev intensiveret. Jernbanesprængninger blev udført af sabotagegrupperne ude i distrikterne, så snart vi gennem vore kontakter i DSB fik kendskab til, at der var troppetransporter på vej ned gennem Jylland fra Norge.

Vi hørte over BBC, at tyskerne blev slået på alle fronter, og så hørte vi, at den svenske grev Bernadotte lagde pres på tyskerne for at få dem til at frigive de danske og norske Kz-fanger. Det lykkedes, og Røde Kors rutebiler hentede de fanger hjem, der havde overlevet.

En dag fik jeg besked fra Randers, at Carl var kommet til Danmark. Vi mødtes i Nørbæk hos hans bedsteforældre, som skjulte ham på deres loft. Og jeg er sikker på, at de ville have sat livet på spil, hvis tyskerne var kommet efter ham. Han var frygtelig afmagret og psykisk medtaget efter alt, hvad han havde oplevet i Kz-lejrene, og han fortalte mig om rædsler, som mennesker ikke kan forestille sig. Han var flygtet på Fredericia banegård, fordi han var bange for at ende i Gestapos kløer igen, mens resten af fangerne blev overført til Sverige. Han vidste, at de havde søgt efter ham i Tyskland, efter at det var blevet afsløret, at han var Randers-leder.

Vi rejste sammen til Aalborg og forsynede ham med tøj – kradsuld, - og gav ham en masse at spise, som han blev syg af. Senere fik han gulsot, og der gik år, før han følte sig helt rask igen.

Den 4. maj 45, da BBC udsendte fredsbudskabet, havde Toldstup-gruppen hovedkvarter over Nationalbankens afdeling i Aalborg, og vi sad der med blandede følelser. Lykkelige fordi vi havde overlevet, naturligvis, og fordi det var Montgomery og ikke russerne, der stod som sejrherre i Danmark.

Men vi tænkte på Norge, hvor tyskerne endnu ikke havde kapituleret. Og vi tænkte på alle dem, vi havde mistet og på de millioner, som havde måttet lade livet på grund af nazismen.

Vi flyttede nu hovedkvarteret ind på hotel Phønix, og så var vi pludselig dagens helte.

Folk rev mørklægningsgardinerne ned og brændte dem i gaderne, satte lys i alle vinduer, og vi oplevede en glæde og folkefest i hele Danmark, som aldrig er oplevet før eller siden.

Engelske soldater på kampvogne kørte op gennem Jylland, og allierede landede på flyvepladserne, og folk råbte hurra i dagevis.

Vi blev fejret og hædret og skrevet om i aviserne, og det ville næsten ingen ende tage på, hvor nationale alle var. Men vi kunne nu godt huske, hvor svært vi havde haft ved at skaffe støtte, da vi virkelig havde behov for den, men da det var farligt.

Vi, der kæmpede sammen dengang, og som har overlevet indtil nu, holder stadig sammen, og selvom vi ikke taler ret meget om den tid mere, så ved vi alligevel med hinanden, hvad vi havde sammen, og hvad den tid betød for os.

Denne erindring vises efter aftale med forfatteren og formanden for "Venner af 4. maj kollegiet på Frederiksberg", Sven Arvid Birkeland.

Erindringer

Erindringer er indsamlet af elever eller indsendt direkte af mennesker, der har oplevet befrielsen eller besættelsen.

[Læs flere erindringer](#)

Revision: 05/01 2010. www.befrielsen1945.dk © 2005.

Undervisningsministeriet er ansvarlig for websitet. Teknik UNI•C

Website www.befrielsen1945.dk blev i 2020 overdraget til

Institut for Kultur og Samfund, Aarhus Universitet, www.danmarkshistorien.dk .

Gertrud Pedersens beretning er hentet fra Internet Archive/Wayback Machine (<https://archive.org/web/>)

https://web.archive.org/web/2019*/befrielsen1945.dk 22. April 2020